

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา กระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น การเล่นทายโจ๊ก ของอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาข้อมูลต่างๆ จากการศึกษาภาคสนาม ทั้งข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการสนทนากลุ่ม รวมทั้งข้อมูลทุติยภูมิที่เป็นข้อมูลจากเอกสารที่ได้มีการเรียบเรียงขึ้นจากแหล่งค้นคว้าอื่นๆ เมื่อดำเนินการรวบรวมข้อมูลได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยแล้ว นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและการตอบแบบสัมภาษณ์

1. ผลการวิเคราะห์ความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น การเล่นทายโจ๊ก ของอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี
  - 1.1 ความเป็นมาของการเล่นทายโจ๊ก
  - 1.2 รูปแบบการเล่นของโจ๊ก
  - 1.3 ประโยชน์ของโจ๊กปริศนา
2. ผลการวิเคราะห์กระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การเล่นทายโจ๊ก ของอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี
  - 2.1 ขั้นตอนการสืบทอดการเล่นทายโจ๊ก
  - 2.2 กลุ่มผู้ร่วมกิจกรรมทายโจ๊ก
  - 2.3 วิธีการสร้างโจ๊กปริศนา
  - 2.4 วิธีการทายโจ๊ก
  - 2.5 องค์ประกอบของการเล่นทายโจ๊กปริศนา

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม

1. ผลการวิเคราะห์แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น การเล่นทายโจ๊ก ของอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและการตอบแบบสัมภาษณ์

1. ผลการวิเคราะห์ความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น การเล่นทายโจ๊ก ของอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

1.1 ความเป็นมาของการเล่นทายโจ๊ก

โจ๊กปริศนา คือ การเขียนปริศนาเป็นคำประพันธ์ตามที่ตนเองถนัดขึ้นมาให้ผู้สนใจได้ทายกันอย่างสนุกสนาน ไม่ว่าจะคำประพันธ์ชนิดนั้นจะเป็น โคลง ฉันท์ กาพย์ หรือกลอน จากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้อง พบว่า โจ๊กปริศนา นั้นได้รับการพัฒนามาจาก “โคลงทาย” สมัยรัชกาลที่ 5 ก่อน ต่อมาถึงปลายรัชสมัยนี้เองได้มีผู้นำเอา “พระหมี” ซึ่งเป็นการทายปริศนาของจีน มาเผยแพร่ที่ย่านสำเพ็งในเขตกรุงเทพมหานคร จึงมีการเอาอย่างโดยการดัดแปลงมาเป็นภาษาไทยใช้คำประพันธ์ไทย และเป็นที่สนพระทัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธมกุฎราชกุมารเป็นอย่างยิ่ง ทำให้พระหมี เผยแพร่ออกไปยังจังหวัดต่าง ๆ รวมทั้งจังหวัดชลบุรี พระหมี ได้เข้าสู่จังหวัดชลบุรีอย่างจริงจังก่อน พ.ศ. 2458 แต่คนเมืองชลบุรี ไม่เรียกว่า พระหมี แต่จะเรียกว่าปริศนากวีบ้าง ปริศนาคำทายบ้าง ปริศนาคำประพันธ์บ้าง

การเล่นทายโจ๊กในแรกทีเดียวก็เกิดขึ้นในอำเภอเมืองชลบุรีก่อน โดยการเล่นทายโจ๊กของชาวชลบุรีได้รับมาจากกรุงเทพมหานครอีกต่อหนึ่ง ในสมัยแรกโจ๊กเป็นที่รู้จัก จากการเล่นกันในวัด เพราะพระภิกษุสามเณรไปรับการถ่ายทอดมาจากกรุงเทพมหานครเมื่อครั้งไปเรียนพระปริยัติธรรมในสมัยรัชกาลที่ 5 แล้วจึงถ่ายทอดโดยครูอาจารย์เข้าไปในโรงเรียนในสมัยรัชกาลที่ 6 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เดิมทีเดียวมิได้มีรูปแบบอย่างที่เราเห็นเล่นกันอยู่อย่างทุกวันนี้ ต่อมาชาวอำเภอบ้านบึง พนัสนิคม ก็รับเอาไปเผยแพร่กันออกไป สมัยพระครูวุฒิกิจโกศล (พระอาจารย์ฮง) เจ้าอาวาสวัดกำแพง จังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นนายโจ๊กมือหนึ่งของชลบุรีในสมัยนั้น เมื่อมีการทายโจ๊กในวัดกำแพง คราวใดจะมีคนใจดีมาช่วยหลวงพ่อดัดแผ่นโจ๊กที่ทายถูกแล้วออกมา แล้วเอาแผ่นใหม่เข้าไปหนีบติดเส้นลวดไว้แทน ผู้ทำหน้าที่นี้มีนิสัยร่าเริงติดตลกชอบแต่งตัวให้ดูน่าขำและทำท่าทางแปลกๆ เล่นหัวหยอกล้อกับคนทายด้วย ประกอบกับสมัยรัชกาลที่ 6 นี้ ภาษาอังกฤษกำลังเฟื่องในเมืองไทย จึงชอบนำมาใช้พูดกัน นานๆ เข้าคนจึงเรียกขานกันว่า ตัวโจ๊ก (Joke) คำว่า Joke ในภาษาอังกฤษหมายถึงตลกนั่นเอง ทำให้คนที่ไปทายปริศนากวีเปลี่ยนการเรียกใหม่ว่า “ไปทายปริศนา ที่มีตัวโจ๊กกันเถอะ” นานๆ เข้าจึงเหลือเพียง “ไปทายโจ๊กกันเถอะ” คำว่าโจ๊ก จึงมีความหมายแทนแผ่นปริศนาที่ติดไว้ให้ทายกันในงานเทศกาลต่างๆ ของชลบุรีตั้งแต่นั้นมา จนทุกวันนี้

“โจ๊กปริศนา หรือเป็นที่รู้จักว่าโจ๊กเมืองชล เรารับเอามาจากกรุงเทพฯ คือ การรับเอาการเล่น พระหมี ของคนจีนแต่จี๊วที่มาจากประเทศจีน และโคลงทาย จากหนังสือพิมพ์วชิรญาณ เมื่อ ปี 2429 โดยนักทายโจ๊กชลบุรีสมัยนั้นมีคุณสมบัติในการแต่งคำประพันธ์เก่งกันอยู่แล้ว จึงสามารถเลียนแบบบ้าง คิดสร้างขึ้นเองบ้าง

นำมาเล่นตามงานวัด งานโรงเรียน งานศพ และเล่นสืบทอด
กันมาจนทุกวันนี้”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3, 13 กรกฎาคม 2556)

การเล่นทายโฉกของชาวพนัสนิคมมีความเป็นมาโดยได้รับการถ่ายทอดมาจากพระพิมลธรรม ราชบัณฑิต (ชอบ อนุจารีเถร) เจ้าอาวาสวัดราษฎร์บำรุงและเจ้าคณะจังหวัดชลบุรีในสมัยนั้น (ปัจจุบันมรณภาพแล้ว) เนื่องจากท่านไปศึกษาพระปริยัติธรรมจากวัดมหาธาตุ และได้นำเอาการเล่นทายโฉกจากกรุงเทพมหานคร มาถ่ายทอดให้พี่ชาย คือคุณครูประภัสร์ จันทน์พยอม ที่เป็นเจ้าของโรงเรียนราษฎร์ที่พนัสนิคม คือ โรงเรียนพนัสจันทนาลัย (ปัจจุบันยุบเลิกไปแล้ว) ซึ่งถือว่า คุณครูประภัสร์ จันทน์พยอม คือผู้ที่นำเอาโฉกปริศนามาเผยแพร่ในอำเภอพนัสนิคมเป็นคนแรก พร้อม ๆ กับชาวพนัสนิคมคนอื่น ๆ เองบางคนก็ไปบวชเรียนในตัวเมือง จึงนำมาเผยแพร่ในวัดไปพร้อม ๆ กัน ทำให้เกิดการละเล่นทายโฉกปริศนาในอำเภอพนัสนิคม ในสมัยแรกการเล่นทายโฉกจะเล่นในงานสวดศพบนศาลาการเปรียญ ทำให้มีเพื่อนฝูงญาติพี่น้องมาช่วยอยู่เป็นเพื่อนศพบากขึ้น คนที่นำโฉกไปออกให้ทายกันนั้นมีทั้งพระและฆราวาส แต่ส่วนมากเป็นพระ เพราะเป็นผู้ไปรับรูปแบบโดยตรงมาจากที่อื่น

“การเล่นทายโฉกพนัสนิคมไป เราได้รับการถ่ายทอดมาจากพระพิมลธรรม ราชบัณฑิต (ชอบ อนุจารีเถร) เจ้าอาวาสวัดราษฎร์บำรุงและเป็นเจ้าคณะจังหวัดชลบุรี แต่ตอนนี้ท่านมรณภาพแล้ว เนื่องด้วยท่านไปศึกษาพระปริยัติธรรมจากวัดมหาธาตุ และได้นำเอาการเล่นทายโฉกจากกรุงเทพฯ มาถ่ายทอดให้พี่ชาย คือ ครูประภัสร์ จันทน์พยอม ที่เป็นเจ้าของโรงเรียนพนัสจันทนาลัย ซึ่งตอนนี้ก็ยุบเลิกไปแล้วเหมือนกัน ครูประภัสร์ จันทน์พยอม จึงถือว่าเป็นผู้ที่นำเอาโฉกปริศนามาเผยแพร่ในอำเภอพนัสนิคมเป็นคนแรกเลยก็ว่าได้”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1, 13 กรกฎาคม 2556)

การเล่นทายโฉกของอำเภอพนัสนิคมคงจะไม่พัฒนา ไปถึงขนาดนำไปสอนในโรงเรียนกันได้เลย หากไม่มีการตั้ง “ชมรมโฉกพนัสนิคม” ขึ้นมาเมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2514 ซึ่งตรงกับ “วันสุนทรภู่” โดยการประสานงานของนายอรุณ ทองแดง ผู้ล่วงลับอดีตพนักงานการไฟฟ้าพนัสนิคม ที่มีความสามารถทั้งทายโฉกและเป็นนายโฉกได้ด้วย ยิ่งกว่านั้นนายบุญสังข์ อังคะนาวิน นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองพนัสนิคมได้ให้เกียรติเป็นประธานชมรมคนแรก หลีกจากนั้นสมาชิกได้เลือกตั้งให้ พระมหาเสมอ โอภาโส เจ้าอาวาสวัดพลับ เป็นประธานคนที่ 2 ตั้งแต่วันที่ 21 พฤศจิกายน 2524 และปัจจุบันนายสมดุล ทำเนาว์ ข้าราชการบำนาญ เป็นประธานชมรมคนที่ 3 ต่อมาคณะกรรมการได้มีมติเปลี่ยนแปลงชื่อชมรมเป็น “ชมรมโฉกปริศนาพนัสนิคม” ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา งานหลักของชมรมคือ การเผยแพร่ส่วนดีของการเล่นทายโฉกให้กว้างขวางออกไปทั่วประเทศ และเป็นภูมิปัญญาอันเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นต่อไป

“เพื่อให้โจ๊กเป็นสิ่งทรงคุณค่าและไม่สูญหายไปตามกาลเวลา เราได้มีการตั้ง “ชมรมโจ๊กพนัสนิคม” ขึ้นมาเมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2514 ซึ่งตรงกับ “วันสุนทรภู่” โดยการประสานงานของนายอรุณ ทองแดง ผู้ล่วงลับ อดีตพนักงานการไฟฟ้าพนัสนิคม ที่มีความสามารถทั้งทนายโจ๊กและเป็นนายโจ๊กได้ด้วย”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 2, 13 กรกฎาคม 2556)

“ยิ่งกว่านั้นนายบุญสังข์ อังคะนาวิณ นายกเทศมนตรี เทศบาลเมืองพนัสนิคมได้ให้เกียรติเป็นประธานชมรมคนแรก ต่อมาได้เลือกพระมหาเสมอ โอภาโส เจ้าอาวาสวัดพลับ เป็นประธานคนที่ 2 ตั้งแต่วันที่ 21 พฤศจิกายน 2524 และปัจจุบันผมนายสมดุล ทำเนาวั ข้าราชการบำนาญ เป็นประธานชมรมคนที่ 3”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1, 13 กรกฎาคม 2556)

“ต่อมาคณะกรรมการได้มีมติเปลี่ยนแปลงชื่อชมรม จากชมรมโจ๊กพนัสนิคม ตอนนี้เป็นชื่อชมรมโจ๊กปริศนาพนัสนิคม ในปี พ.ศ. 2540”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5, 13 กรกฎาคม 2556)

1.2 รูปแบบการเล่นของโจ๊ก

รูปแบบการเล่นทนายโจ๊กของพนัสนิคมไม่เหมือนกับในสมัยก่อน ปัจจุบันโจ๊กของพนัสนิคม พัฒนาขึ้นมี 10 แบบ 14 อย่าง จนถือเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

“...โจ๊กพนัสนิคมพัฒนามีรูปแบบการเล่นทนายโจ๊ก 10 แบบ รวม 14 อย่างด้วยกัน ซึ่งมีการพิมพ์รวบรวมไว้เป็นเล่ม “โจ๊กปริศนา” ฉบับปรับปรุงใหม่ปกสีม่วงออกจำหน่าย ในปีพ.ศ. 2537 และจำหน่ายหมดเลยตั้งแต่ปี 2543”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1, 13 กรกฎาคม 2556)

และจากการศึกษาเอกสาร พบว่า โจ๊กปริศนาของเมืองชลบุรี รวมทั้งโจ๊กพนัสนิคม 10 แบบ 14 อย่าง ดังนี้

แบบที่ 1 พ้องคำเดียว

คือโจ๊กปริศนาที่ทายออกมาแล้วจริงหรือคำตอบประกอบด้วยคำเดียวและพยางค์เดียวทั้งชุด อย่างน้อยก็มีพยัญชนะต้นผสมกับสระแม่ ก. กา ถ้าพยัญชนะต้นต่างกันก็ผสมกับสระแม่ ก.กา ที่เหมือนกันได้ ถ้าพยัญชนะต้นและสระต่างกันก็ให้ตัวสะกดเสียงเดียวกัน ถ้าอยากจะทำให้ได้คุณค่าทาง

ภาษาสมบูรณ์แบบควรให้แต่ละคำตอบมีระดับเสียงเดียวกันด้วย โจ๊กปริศนาแบบนี้แบ่งออกให้ชัดเจน เป็น 3 อย่าง ดังนี้

อย่างที่ 1 พ้องพยัญชนะต้น

คือ โจ๊กปริศนาที่มีคำตอบพยางค์เดียว มีพยัญชนะต้นตัวเดียวกันผสมกับสระต่างกัน แต่ไม่มีตัวสะกด เช่น

ตัวอย่างที่ 1 พยัญชนะตัวเดียวกัน สระต่างกันแต่เสียงวรรณยุกต์ ระดับเดียวกัน
ชะโงกชะเวกเง้า ชันเอน คำเฉลย ผา

ภรรยายกให้เป็น หัวหน้า ผัว
สิ้นชีพากยก็เย็น ลมหมด ตายนอ ผี
เป็นไฟชนอดกล้า เล่นสู้จ่ายกัน เผ

ตัวอย่างที่ 2 เหมือนกับตัวอย่างที่ 1 แต่ต่างกันที่เป็นภาษาอังกฤษเหมือนกันทั้งชุด

เป็นหมี ไซซี ฝรั่งเศส คำเฉลย แบลร์

ช่วยหา เครื่องดื่ม สีมเหล้า เบียร์
เป็นอ่าว เป็นแอ่ง อ่างเอา เบย์
ผูกเข้า สวยเก๋ เท่จริง โบริว

อย่างที่ 2 พ้องสระ

คือ โจ๊กปริศนาที่มีคำตอบพยางค์เดียว มีสระตัวเดียวกันไปผสมกับพยัญชนะต้นที่ต่างกัน แต่ไม่มีตัวสะกด เช่น

ตัวอย่างที่ 1 สระเดียวกันแต่พยัญชนะต่างกัน และระดับเสียงเดียวกัน

อยู่กลางน้ำมีถ้าไม่เห็นแปลก คำเฉลย เกาะ

ใช้ปีแรกหุยาเว้ากรระต่าย เกาะ
ทั้งอิงทั้งหนูนุ่นสบาย เกาะ
มิดลับชายเสียงกรอบดูชอบใจ เกาะ

ตัวอย่างที่ 2 เหมือนกับตัวอย่างที่ 1 แต่ต่างกันที่เป็นคำที่มาจากภาษาอังกฤษทั้งชุด

เป็นกฎแจความยามคิดยาก คำเฉลย คีย์ (Key)
เชิญท่านวากย์คำฝรั่งตั้งอักษร บี (B)
พยัญชนะหรือทะเลเหล่าคำกลอน ซี (C – Sea)
ใช้อักษรใช้พัดสะบัดเย็น วี (V)

อย่างที่ 3 พ้องตัวสะกด

คือ โจ๊กปริศนาที่มีคำตอบพยางค์เดียว พยัญชนะต้นและสระต่างกัน แต่ตัวสะกดต้องเป็นตัวเดียวกัน (แม่เดียวกัน) อย่างที่ 3 นี้บังคับเฉพาะตัวสะกดเท่านั้น พยัญชนะต้นอาจจะเหมือนกันทั้งชุดเช่นเดียวกับตัวสะกดก็ได้ หรือสระอาจจะเหมือนกันทั้งชุดก็ได้ แต่ดีที่สุดและไพเราะที่สุด คือ ได้ระดับเสียงเดียวกันทั้งชุดด้วย เช่น

ตัวอย่างที่ 1 พยัญชนะต้นและสระต่างกัน ตัวสะกดเหมือนกัน ระดับเสียงเดียวกัน (ไม่นิยมเล่นกัน – ขาดความไพเราะ)

เสมหะจะเอาออก	คำเฉลย	ชาก
น้ำกระฉอกรดเสื้อฉิ่น		เปียก
ช่วยเสริมเพิ่มมาปล้น		อีก
กระซิบฉิ่นให้รู้ความ	บอก	

ตัวอย่างที่ 2 พยัญชนะต้นและตัวสะกดเหมือนกัน ระดับเสียงเดียวกัน แต่สระต่างกัน
 เหนื่อยนักพักเก้าอี้ คำเฉลย นิ่ง
 สวมให้ตีใส่ผ้าชิ้น นิ่ง
 อบรมอ่อนอ่อนน้ำกิน นิ่ง
 ยิ่งกับหินนั่งตัวตรง นิ่ง

ตัวอย่างที่ 3 พยัญชนะต้นต่างกัน สระและตัวสะกดเหมือนกัน ระดับเสียงเดียวกัน
 สองคืบบอกยาวสั้น นานมา คำเฉลย ตอก
 จักसानให้ถ้ามหามาไซร์ มาไซ่ ตอก
 ภาชนะรินสุรา เคยดื่ม จอก
 อารุยุทธศึกได้ ก่อนนี้มีเห็น หอก

แบบที่ 2 พ้องคำหน้า

คือ โจ๊กปริศนาที่มีคำตอบตั้งแต่ 2 พยางค์ขึ้นไปในแต่ละชุด คำแก้คือพยางค์ต้นของแต่ละคำตอบต้องเหมือนกันทั้งชุด และจำนวนพยางค์ก็เท่ากันด้วย เช่น

ตัวอย่างที่ 1 คำหน้าหรือพยางค์หน้าเหมือนกัน จำนวน 2 พยางค์เท่ากันทั้งชุด ฟังดูไม่ค่อยไพบเราะ

ยะโสโห้หังแม่ เพื่อนเรา คำเฉลย สามหา
 ธงชาติไทยเคยเอา ปักไว้ สามสี่
 เป็นงูร้ายไม่เบา นะท่าน สามเหลี่ยม
 ภูเขาตั้งอยู่ใกล้ ฝั่งน้ำบางแสน สามमुख

ตัวอย่างที่ 2 คำหน้าหรือพยางค์หน้าเหมือนกัน จำนวนเกินกว่า 2 พยางค์เท่ากันทั้งชุด ฟังดูดีขึ้นเพราะมีมากพยางค์ขึ้นกว่าเดิม

ชาติก่อนพุทธองค์ทรงกำเนิด คำเฉลย สุวรรณสาม
 แล้วไปเกิดบนวิมานอันสุขศรี สุขชาติ
 เป็นเรือยาวเจ้าประทับชลธิ์ สุพรรณหงส์
 อำเภอกี่แสนไกลสุดใต้ เอย สุโขทัยไกล

ตัวอย่างที่ 3 คำหน้าหรือพยางค์หน้าเหมือนกัน ตามด้วยอักษรที่เสียงเดียวกันและจำนวนพยางค์เท่ากันทั้งชุด ฟังไพบเราะดีและสามารถตรวจคำตอบได้ง่ายขึ้น

ผีหัวใหญ่ได้ติดเชื้อเมื่อแตกออก คำเฉลย น้ำหนอง
 หน้าฝนบอกวาริหลังลงทางใต้ น้ำเหนือ
 ทางทะเลไหลปะทะตะเอาไว้ น้ำหนุน

เคยเห็นไหมไหลจากหูดูน่าซึ้ง

น้ำหนาว

แบบที่ 3 พ้องคำหลัง

คือ โจ๊กปรีศนาที่มีคำตอบตั้งแต่ 2 พยางค์ขึ้นไปที่มีคำลงท้ายเหมือนกันทั้งชุด และมีจำนวนพยางค์เท่ากันทุกคำตอบในชุดนั้นด้วย เช่น

ตัวอย่างที่ 1 เป็นคำตอบ 2 พยางค์ที่คำลงท้ายเหมือนกันทั้งชุด และจำนวนพยางค์ แต่ละคำตอบเท่ากันด้วย

หนึ่งนั้น หาที่ อาศัย คำเฉลย เคหะ
สองน้ำ โรคร้าย เคลื่อนที่ พาหะ
สามหลง รักกัน ทันทิ โมหะ
สี่นี้ มีใน ลำคอ

เสมอหะ

ตัวอย่างที่ 2 เป็นคำตอบมากกว่า 2 พยางค์ นอกนั้นเหมือนตัวอย่างที่ 1

คือผู้รู้ผู้ให้บรรยายคล่อง คำเฉลย วิทยากร
คือชื่อของมหา 'ลัยในสายช่าง ศิลปากร
คือพระรามหลายมือถือว่าปาง นารายณ์สี่กร
ชมพูบ้างจามจรีมีฉายา จุฬาลงกรณ์

ตัวอย่างที่ 3 เป็นคำตอบที่มีคำลงท้ายเหมือนกันทั้งชุด แต่เล่นเสียงสระตัวหน้าให้เหมือนกันทุกคำตอบด้วย

เมียจะมียักษ์พาหนีหาย คำเฉลย พาลี
ดอกหลากหลายมากมีสีกลิ่นหอม มาลี
เมื่อคราวบวชท่องบ่นจำทนยอม บาลี
สิ่งนี้ยอมชั่วช้านักหนา เอย

กาลี

แบบที่ 4 พ้องคำกลาง

คือ โจ๊กปรีศนาที่มีคำตอบตั้งแต่ 3 พยางค์ขึ้นไป พยางค์กลางออกเสียงเหมือนกัน หากมีมากกว่า 3 พยางค์ ให้พยางค์ที่เหมือนกันอยู่ในอันดับตำแหน่งเดียวกัน เช่น

ตัวอย่างที่ 1 คำตอบ 3 พยางค์เท่ากัน คำกลางออกเสียงเหมือนกัน

ไชนาคาตัวนิตพิชเหลือหลาย คำเฉลย งูสามเหลี่ยม
สตรีร้ายขายหน้าท่านว่าชั่ว หลึงสามผัว
บุรุษร้ายใครไม่ทำให้ต่ำตัว ชายสามโบสถ์
มากห้วมากหน้าผาเมืองชล เขาสามมูข

ตัวอย่างที่ 2 คำตอบ 3 พยางค์เท่ากัน คำกลางออกเสียงเหมือนกันเช่นเดียวกับตัวอย่างที่ 1 แต่คำตอบทั้งชุดมีความสัมพันธ์คล้องจองกันอย่างน่าฟัง หลายคนเรียกว่า “แบบลิ้นไหล” ก็มี
หายกันได้ง่ายรางวัลกลับบ้านด้วย คำเฉลย โจ๊กเมืองชล
โปรดจงช่วยเจาะจงชาวสงขลา คนเมืองใต้

วิญญาณลอยไปสวรรค์ครั้งมรณา ไปเมืองผี
ยกทัพมาปราบให้เกลี้ยงทั้งเวียงจันทน์ ตีเมืองลาว

ตัวอย่างที่ 3 คำตอบมีพยางค์เท่ากัน และคำกลางออกเสียงเหมือนกันในลำดับที่เดียวกัน
แล้วยังมีพยางค์แรกออกเสียงเหมือนกันเช่นเดียวกับคำพ้องหน้า
ช่วยเพิ่มรสของว่างเห็นวางขาย คำเฉลย น้ำจิ้มปลาหมึก
อาหารไทยรสแซบเผ็ดแซบใส่ น้ำพริกปลาทุ
เป็นภาชิตปากร้ายสบายใจ น้ำร้อนปลาเป็น
ภาชิตไทยระวังมากปากหวานเอย น้ำเย็นปลาตาย

แบบที่ 5 คำผัน

คือ โจ๊กปริศนาที่มีคำตอบพยางค์เดียวหรือคำเดียวทั้งชุด และเรียงเสียงต่ำไปหาเสียงสูง
ตามหลักการผันคำในภาษาไทย อักษรกลางผันได้ 5 เสียง อักษรสูงกับอักษรต่ำผันได้ 3 เสียง ไม่นิยมผัน
ในคำที่ผสมกับสระเสียงสั้นทั้งที่มีตัวสะกดหรือไม่มีตัวสะกดก็ตาม เช่น

ตัวอย่างที่ 1 อักษรกลาง ผันได้ 5 เสียง

เอาดินขวางไป คำเฉลย ปา
ในดงในเถื่อน ป่า
เอ๋ยเอื่อนพี่แม่ ป้า
ไซ้แน่คุณพ่อ ป๊า
ยกยอผู้เฒ่า ป๊า

ตัวอย่างที่ 2 อักษรสูงหรืออักษรต่ำ ผันได้ 3 เสียง

เป็นรยนต์คนฝรั่งเขาฟังออก คำเฉลย คาร์
วานช่วยบอกราคามาให้บ้าง คำ
ชื่อขายเซ็งลื้ออ้อบจิดจาง คำ
สามอย่างเรียงได้ว่าไปเลย คา- คำ- คำ

ตัวอย่างที่ 3 การใช้ ห.นำ หรือ อ.นำอักษรต่ำทำให้เพิ่มเสียงผันได้ 5 เสียงเท่ากับอักษร
กลาง

ไซ้ม้าหรือนี้ คำเฉลย ลา

ลูกนี้เป็นลาว หล่า
ไล่เอาตัวมา ล่า
เมื่อขาทอดหุ่ย ล้า
คุยได้สามฟุต หลา

แบบที่ 6 คำผวน

คือ โจ๊กปริศนาที่มีคำตอบเป็นคำผวนก่อนจะเป็นคำปรกติ คำผวนต้องมี 2 คำขึ้นไปจึงจะ
ผวนคำได้ เช่น “สีขาว” ผวนเป็น “สาวซี” ฯลฯ ถ้ามีมากกว่า 2 พยางค์ให้ออกเสียงผวนเฉพาะ

พยางค์หน้ากับพยางค์หลังเท่านั้น พยางค์อื่นให้คงไว้เหมือนเดิม เช่น “สีกางเกงขาว” ผวนเป็น “สาวกางเกงซี” เป็นต้น

คำผวนบางคำก็มีความหมายเหมือนคำปรกติโดยบังเอิญ เช่น “กากินขี้หมู” ผวนเป็น “กูกินขี้หมา” หรือ “หมูกินขี้กา” ผวนเป็น “หมากินขี้กู” เป็นต้น จึงมีการเอามาล้อเลียนกันเล่นเพื่อความสนุกสนานอยู่บ่อยๆ เดิมทีเดียว คำผวน เป็นคำหยาบคายมาก เพราะเป็นการพูดจาหลอกล้อกันในวงญาติหรือเพื่อนสนิท ดังนั้น ในการเล่นโจ๊กปริศนาจึงไม่นำเอาคำหยาบโลนเหล่านั้นออกมาเล่นกันเลย แบบที่ ๖ คำผวนนี้ แบ่งเป็น ๓ อย่าง

อย่างที่ 1 ผวนแนวตั้ง คือ การนำเอาคำตอบแรกถึงคำตอบสุดท้ายมาเรียงกันเป็นคำผวน
ตัวอย่างที่ 1 มี 2 คำตอบเป็นคำผวน อีก 2 คำตอบเป็นคำเฉลย

สองเท้าก้าวหยอยหยอย คำเฉลย เต็น
พูดบ่อยบ่อยว่าท่านเธอ ยู
เก็บของได้พะเรือ ตู
วันนี้เออศุนย์องศา เย็น

ตัวอย่างที่ 2 มี 3 คำตอบเป็นคำผวน อีก 1 คำตอบเป็นคำเฉลย

นักบวชสาวเขาใส่สไบขาว คำเฉลย ซี
จะร้อนหนาวรู้ไว้ใช้กันได้ บู
แข็งอ่อนก็ช่างอ้งด้วยไฟ รน
เป็นเมืองไทยตะวันออกบอมาที่ ชลบุรี

ตัวอย่างที่ 3 มี 4 คำตอบเป็นคำผวน ทายเสร็จแล้วสรุปเป็นคำเฉลย

ทวิชาตีสินีลกินลูกไก่ คำเฉลย กา
เอาอะไรใส่ปากอยากเคี้ยวหมด กิน
เป็นของเสียกลิ่นเหม็นกล่าวเป็นพจน์ ขี้
ช่วยสะกดคำสุกรแต่ก่อนมา หมู
ทายเสร็จแล้วต้องสรุปว่า “กากินขี้หมู – กูกินขี้หมา”

อย่างที่ 2 ผวนแนวนอน คือ การผวนคำที่กำหนดคำขึ้นต้นเหมือนกันไว้ให้ในแต่ละบรรทัดแล้ว

ตัวอย่างที่ 1 เป็นคำผวนชนิด 2 คำหรือ 2 พยางค์เท่ากันทั้งชุด

สา	–	หนึ่งพึงรับใช้ นายท่าน คำเฉลย สาเน	–	เสนา
สา	–	หนึ่งเป็นเขตย่าน วัดไชรี สามี	–	สามี
สา	–	หนึ่งเป็นยอดทหาร ยอดรัก สามเ	–	เสมา
สา	–	หนึ่งพระห้ามใกล้ พูดได้คนเห็น สากี	–	สีกา

ตัวอย่างที่ 2 เป็นคำผวนชนิด 3 คำหรือ 3 พยางค์ขึ้นไปและคำหรือพยางค์นั้นเท่ากันทั้งชุดด้วย

กา	- หนึ่งเมืองใหญ่ในต่างด้าว คำเฉลย กากัดตล	- กัลกัตตา
กา	- สองสวดครวทำบุญผี กาศลุต	- กุศลา
กา	- สามยามครึ้มเต็มแล้วดี กาสูริน	- กินสุรา
กา	- สิ่งดีจอตไปกอดนอน กาหิมัน	- กันทิมา

อย่างที่ 3 ผวนกระทู้ คือ การผวนคำที่เป็นกระทู้จากบนมาล่างที่กำหนดไว้ในแต่ละบรรทัดแล้ว

กระทู้ คือ ข้อความที่กำหนดไว้แล้ว ในการกำหนดปริศนาแบบคำผวนอย่างที่ยกเอากระทู้มาวางเรียงแทนคำต้นเช่นเดียวกับอย่าง 2 นั้นเอง 3 นี้เป็นการ

ตัวอย่างที่ 1 เป็นกระทู้จากคำคม

เปิด	- มาว่าดีแท้ ทุกอัน คำเฉลย เปิดสะ	- ประเสริฐ
ตา	- อยากร่อเวรกรรม สูเจ้า ตาหัน	- ตัณฑ์
เห็น	- ร้อนกลับมาปล้น มีเหื้อ เห็นยาย	- หายเย็น
ใจ	- ลอยตามความเศร้า สูบ้านเมืองเขา ใจปาก	- จากไป

ตัวอย่างที่ 2 เป็นกระทู้จากคำพังเพย

อย่า	- ยุงในกรุงเลย คำเฉลย อย่าปู่	- อยู่ป่า
เด็ด	- ก็เคยมาผิดกิน เด็ดดอก	- ดอกเห็ด
ดอก	- ถือป้องกัน ดอกห้าม	- ด้ามดอก
ฟ้า	- ไม่สิ้นลองค้นดู ฟ้าเห็น	- เพ็นหา

แบบที่ 7 สุภาพจิต พังเพย คำคม ฯลฯ

คือ โจ๊กปริศนาที่มีคำตอบตั้งแต่บรรทัดแรกถึงบรรทัดสุดท้าย รวมกันแล้วเป็นคำสุภาพหรือคำพังเพยที่สมบูรณ์พอดี แม้ว่าแต่ละคำตอบจำนวนพยางค์อาจจะไม่เท่ากันบ้างก็ตาม

ตัวอย่างที่ 1 พยางค์เดียวเหมือนกันทุกคำตอบ

หิวเอ๋ยหิวข้าว คำเฉลย อยากร
 ก้าวก้าววัับวัับกระฉับกระฉ่ง เร็ว
 บริจาคลูกหลานทานกันเอง ให้
 คนเดินแก่งสี่ตีนไต่ยีนมา คลาน
 หากกินหากดื่มค่อยปลื้มหนอย อยากร
 บ่อยบ่อยหลายวันเคยฝันหา นาน
 มอบหมายนายบ่าวเข้าตำรา ให้
 สองขาซอยถี่ไป เอย วึ่ง

ตัวอย่างที่ 2 สองพยางค์เหมือนกันทุกคำตอบ

เมื่อสุขเรายิ้มแย้มหัว คำเฉลย ยามดี
 มีตัวบริการงานด้วย ได้ใช้

ครั้นทุกข์หนาวเหน็บเจ็บป่วย ยามไข้
มีหมอมารักษาให้ยา รักษา

ตัวอย่างที่ 3 บางคำตอบมีพยางค์ต่างกันบ้าง
ช่างเจ็บแสบต้องแอบไปไม่เห็น คำเฉลย หนี
สี่บาทนั้นมันเป็นเจ้าสัตว์ป่า เสือ
พามาพบประกบติดสนิทนา ปะ
ว่ายธรรมาเคยเห็นบ้างชอบขวางคลอง จระเข้

แบบที่ 8 คำผันหลักแบบลูกโซ่
คือ โจ๊กปริศนาที่มีคำตอบตั้งแต่ 2 พยางค์ขึ้นไปเท่ากันทุกคำตอบ และเอาพยางค์ท้ายของ
คำตอบแรกมาเป็นพยางค์แรกของคำตอบที่ 2 เป็นเช่นนี้เรื่อยไปจนครบทุกคำตอบ

ตัวอย่างที่ 1 สองพยางค์เท่ากันหมด
รามคำแหงสุโขทัยใครก็รู้ คำเฉลย พ่อขุน
เธอเป็นคู่วันทองนะน้องหญิง ขุนแผน
เมื่อเดินทางทางดู่จู้จริงจริง แผนที่
ยอดหญิงมีงมิตร์ของสามมี ที่รัก

ตัวอย่างที่ 2 สามพยางค์เท่ากันหมด
ตำแหน่งสูงต่ำด้วย ยศถา คำเฉลย บรรดาศักดิ์
ใต้ที่ตินอตรา ท่านให้ ศักดินา
รายการเคยผ่านตา ทวี ไทยนา นาที่ทอง
ต้นพีชรักษาไข้ ห่างพันโรครภัย ทองพันชั่ง

แบบที่ 9 คำตัดคำต่อ
คือ โจ๊กปริศนาที่มีคำตอบจากการตัดคำเก่าออกไปทั้งชุดก็มี หรือเพิ่มคำใหม่เข้าไปทั้งชุดก็
มี หรือทั้งตัดทั้งเพิ่มอยู่ในคำตอบเดียวกันก็มี

จุดประสงค์ คือ ต้องการให้รู้จักผสมอักษรหรือผสมคำให้เป็นคำใหม่ที่มีความหมายใหม่
รวมทั้งการใช้ไหวพริบในการตัดคำหรือเพิ่มอักษรบางตัวให้เกิดความหมายใหม่ขึ้นมาอีกด้วย

ตัวอย่างที่ 1 การเติมคำใหม่ให้เกิดความหมายใหม่

เติม	- ลา กระบี่ผู้ เกรียงไกร คำเฉลย พีลา	- พาลี
เติม	- ทา คือพูดไป นะน้อง พีทา	- พาทิ
เติม	- ชา คือว่องไว ควบคล่อง พีชา	- พาชี
เติม	- ไร คือคนต้อง ต่อสู้บ่อย พีไร	- ไพรี

ตัวอย่างที่ 2 ตัดอักษรบางตัวออกเป็นคำใหม่

หนูตามฝาชูซ่าเวหาหน คำเฉลย ฝนตก
ไปให้พันเต่าชราฝากภัย เอา ต.ฝ. ออก
ที่เหลื่ออยู่โอบยบินไปเดียวดาย เหลื่อ

- นก

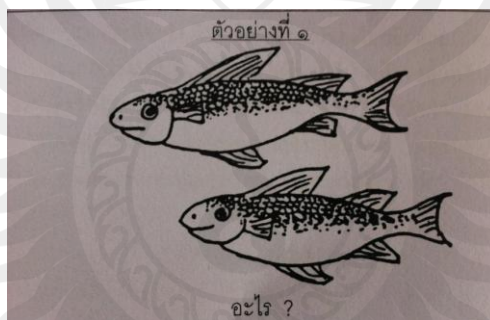
ลองคิดทายพริกอักษรดูชั้นกล (ผู้ทายอธิบาย)

ตัวอย่างที่ 3 ทั้งตัดออกและเติมอักษรเข้าไปให้ความหมายใหม่
 คอยาวสี่ศอกบอกว่ายักษ์ คำเฉลย ควย
 พอคอหักหายไปตายอย่างว่า วาย
 พอยักษ์หายได้สองแขนแทนมาตรา วา
 พอโทมาเป็นชาวเขาเผ่าอะไร ัว

แบบที่ 10 โจ๊กภาพ

คือ โจ๊กปริศนาที่ใช้ภาพเป็นสื่อแทนคำทายที่เป็นตัวอักษร จึงเป็นตัวแทนของปริศนา
 ข้างต้นทั้ง 9 แบบที่ได้อธิบายไว้แล้ว

ตัวอย่างที่ 1 เป็นชนิดคำตรง

คำตอบ คือ ปลาหู (หู Two – ภาษาอังกฤษแปลว่า สอง)

ภาพที่ 1 รูปภาพตัวอย่างโจ๊กภาพปริศนาชนิดคำตรง

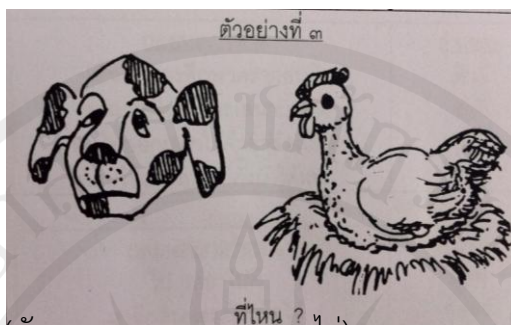
ตัวอย่างที่ 2 เป็นชนิดคำผวน

คำตอบ คือ “หามฉลู” ผวนเป็น “หูฉลาม”

ภาพที่ 2 รูปภาพตัวอย่างโจ๊กภาพปริศนาชนิดคำผวน

ตัวอย่างที่ 3 เป็นชนิดคำตัดคำต่อ

คำตอบ คือ หัวหมา (หัวหมา

+ ก.ไก่)

ภาพที่ 3 รูปภาพตัวอย่างโจ๊กภาพปริศนาชนิดคำตัดคำต่อ

จากการให้สัมภาษณ์ของผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในการเล่นโจ๊ก พบว่า โจ๊กภาพ
ได้รับอิทธิพลมาจากการเล่นผะหมี่ของจีน เนื่องจากภาษาจีนเป็นภาษาภาพ และมีการพัฒนามาจน
เป็นโจ๊กภาพที่มีคำทายสั้นๆ กำกับไว้ได้ภาพทายด้วยวาจาอย่างทุกวันนี้

“...ที่จริงแล้วโจ๊กภาพนั้นได้รับอิทธิพลมาจากการเล่นผะหมี่ของจีน
เนื่องจากภาษาจีนเป็นภาษาภาพอยู่แล้วประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่ง
คือชาวจีนในผืนแผ่นดินใหญ่เคยจัดแสดง “ภาพปริศนา” ด้วยของจริงขึ้น
ในสวนบ้าง ตั้งโต๊ะไว้หน้าบ้านบ้าง พร้อมกับคำปริศนากำกับไว้ให้
คนที่เดินผ่านไปมาได้แสดงภูมิปัญญา “ไขปริศนา” นั้น
เมื่อไขออกแล้วก็เชิญเข้ามาในบ้านเพื่อรับรางวัลและเลี้ยงอาหาร
เป็นการคารวะในความเป็นปัญญาชนนั้น ต่อมาได้มีการพัฒนา
เป็นรูปภาพบนแผ่นกระดาษแทนการจัดเป็นของจริงและมีคำโคลง
หรือกลอนปริศนากำกับไว้ได้ภาพ คนไขปริศนาก็ตอบเป็นคำประพันธ์
เช่นเดียวกัน ก่อนจะเป็นโจ๊กภาพที่มีคำทายสั้นๆ กำกับไว้ได้ภาพทาย
ด้วยวาจาอย่างทุกวันนี้”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3, 13 กรกฎาคม 2556)

1.3 ประโยชน์ของโจ๊กปริศนา

จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในการเล่นทายโจ๊ก
พบว่า โจ๊กปริศนามีความสำคัญและประโยชน์ซึ่งมิใช่กิจกรรมยามว่างหรือเล่นเป็นเพื่อนศพหรือเล่น
เฉพาะเทศกาลงานประจำปีเท่านั้น แต่การเล่นทายโจ๊ก จัดให้เล่นกันได้ทุกวัน

“การเล่นทายโจ๊ก จัดให้เล่นกันได้ทุกวัน บางทีตลอดวันตลอดคืน
ถ้าไม่หันเหเอาการเล่นเพื่อความรู้ ไปเป็นการเล่นเพื่อรางวัลเท่านั้น...
ประโยชน์ของการเล่นทายโจ๊กมิใช่เอาปัญญาไปแลกของรางวัล
ของรางวัลเท่านั้น แต่รางวัลเป็นเครื่องประกาศรับรองภูมิปัญญา
ของเราเหมือนกัน แม้แต่การเล่นทายโจ๊กในงานศพมีการแจกรางวัล

อย่างดีและจำนวนมากก็เป็นวิทยาทานอย่างหนึ่ง แต่เป็นการให้ความรู้
 คู่ไปกับการให้ของรางวัล ดังนั้น ไม่ว่าโจ๊กปริศนาจะนำไปใช้ใน
 กิจกรรมโดยอ้อมได้ประโยชน์ไม่น้อย...”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5, 13 กรกฎาคม 2556)

จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในการเล่นทายโจ๊ก
 สามารถสรุปประโยชน์ของโจ๊กปริศนาได้ดังนี้

1) เป็นการฝึกสมองทดลองปัญญา

“...ไม่ว่าจะเป็นนักเรียน นักศึกษาหรือประชาชนทั่วไป
 การไปดูหรือไปเล่นทายโจ๊กปริศนาล้วนเป็นการเพิ่มพูนความรู้ทั้งสิ้น
 ไม่ว่าจะออกมาในรูปภาษาไทย ภาษาอังกฤษ หรือความรู้ทั่วไป
 ไม่ว่าจะเป็นผู้ทายเองหรือไปดูไปฟังคนอื่นทาย ก็ถือว่าได้ความรู้
 มาบันทึกไว้ในสมองด้วยกันทั้งนั้น อย่างน้อยก็ได้ทบทวนความรู้
 ที่ได้ร่ำเรียนมา...”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 6, 13 กรกฎาคม 2556)

2) เป็นการสนุกสนานเพลิดเพลิน

“ผู้ที่ไปเล่นทายโจ๊กปริศนาก็ย่อมมีทายถูกบ้างผิดบ้าง
 เวลาทายถูกก็มีคนปรบมือด้วยความสนใจในคำตอบ ทายผิดก็สร้าง
 บรรยากาศสนุกๆ และตลกขบขันไปด้วย บางครั้งบางงานมีการกระเช้า
 เข้าแห่ตามประสาคนคุ้นเคยกันด้วยยิ่งเพิ่มบรรยากาศครื้นเครงยิ่งขึ้น...”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 4, 13 กรกฎาคม 2556)

3) เป็นการส่งเสริมภาษาทุกภาษาที่เป็นความรู้รอบตัว

“จริงอยู่ภาษาที่ใช้เขียนคำประพันธ์เป็นแค่ภาษาไทยเท่านั้น
 แต่ภาษาที่ใช้ในการทายโจ๊กเฉพาะอย่างยิ่งในชุดคำเฉลยจะมีภาษาต่างๆ
 รวมอยู่ด้วย เช่น ภาษาอังกฤษ จีน ลาว เขมร และภาษาถิ่น
 จึงได้ประโยชน์ทั้งคนทายและคนฟัง...”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 6, 13 กรกฎาคม 2556)

4) เป็นการส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาไทย

“โจ๊กปริศนาคำทายเกิดขึ้นได้เพราะภาษาไทยในตำรา
 ฉันทลักษณ์ทั้ง 4 ประเภท คือ โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ทั้งสิ้น
 และคำตอบทุกคำใช้วิธีการเปรียบเทียบกับคำเขียนด้วยอักษรไทย
 ทั้งสิ้นเหมือนกัน ไม่ว่าคำตอบนั้นจะเป็นสำเนียงภาษาอื่นใดก็ตาม

นอกจากการสะกดการันต์ภาษาไทยอย่างถูกต้องแล้วยังเป็นการ
อนุรักษ์คำประพันธ์ไทยให้เยาวชนคนรุ่นหลังได้คุ้นเคย นอกจากนี้
ยังได้เห็นการจัดหมวดหมู่ภาษาไทยให้ดูง่ายต่อการจดจำอย่างเช่น
พ้องคำหน้า พ้องคำหลัง พ้องคำกลาง และคำสุภาวศิตคำพ้องเพย เป็นต้น ”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5, 13 กรกฎาคม 2556)

5) เป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

“ทุกคนย่อมมีเวลาว่าง และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่างกันนะครับ
แทนที่จะเอาเวลาว่างเหล่านั้นไปเที่ยวเตร่ตามสถานว่างงานบ้าง
ชอบเล่นการพนันบ้าง ก็อาจจะไปเล่นทายโจ๊กปริศนากับเพื่อนๆ
นอกจากจะเป็นการนำความรู้ที่มีอยู่และค้นคว้าเพิ่มเติมออกมาใช้
ให้เป็นประโยชน์แล้วยังมีรางวัลเป็นสิ่งของบ้าง เป็นค่ายกย่อง
สรรเสริญเป็นขวัญกำลังใจของชีวิตบ้าง...”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5, 13 กรกฎาคม 2556)

6) เป็นการฝึกตนให้มีเหตุผล

“นายโจ๊กผู้เป็นเจ้าของปริศนาต้องมีความรอบคอบในการตั้ง
โจ๊กปริศนาคำทาย ดังนั้น ตัวผู้ทายจึงต้องพยายามค้นหาเหตุผลเดียวกัน
ทั้งในเชิงความจริงของโลกและเชิงเปรียบเทียบตามลักษณะของ
ปริศนาทั่วไปอย่างรอบคอบอีกด้วย จึงจะเฉลยปริศนาได้อย่างถูกต้องครับ...”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 4, 13 กรกฎาคม 2556)

7) เป็นการฝึกตนให้มีความกล้าต่อสาธารณชน

“...เมื่อได้ความคิดและคิดได้ตามความสามารถของสมองแล้ว
นักทายโจ๊กปริศนายังต้องมีความกล้าในการแสดงออกในการทายอีกด้วยนะครับ
เพราะการทายโจ๊กปริศนานั้นผู้ทายก็ทราบอยู่ในใจแล้วว่า ไม่ถูกก็ต้องผิด
ไม่มีคำว่าเสมอตัว เมื่อทายถูกต้องไม่มีปัญหาเพราะได้ทั้งความภูมิใจและ
ของรางวัล แต่ถ้าทายผิดใจของเราพร้อมที่จะรับความจริงและหันไป
ตั้งต้นใหม่อีกครั้งหรือไม่ ทายผิดไม่ถือว่าเป็นเรื่องน่าอับอาย
จนไม่กล้าทายอีกต่อไป แต่การยอมรับและลองทายใหม่อีกครั้งต่างหาก
คือความกล้าสู้กับความจริง...”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 2, 13 กรกฎาคม 2556)

8) เป็นการสร้างความภูมิใจในตนเอง

“...การท่ายกย่องเป็นความภาคภูมิใจของตนเองอยู่แล้วนะครับ ยิ่งประชาชนคนดูอยู่ในกลุ่มเดียวกันยกย่องปรบมือหรือส่งเสียงเฮฮา ชอบใจเป็นการยอมรับในภูมิปัญญาของเราก็ยิ่งเพิ่มความมั่นใจให้กับตนเองควบคู่ไปกับเกียรติยศชื่อเสียงนั้นด้วย”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 8, 13 กรกฎาคม 2556)

9) เป็นการอนุรักษ์คำประพันธ์ไทย

“ระยะสั้น ผู้ท่ายกย่องผู้เขียนจะรู้จักกับคำประพันธ์ไทยชนิดต่างๆ และค่อยๆ ซึมซาบโดยไม่รู้ตัว ตอนแรกอาจจะมุ่งคำตอบจนลืมดูชนิดของคำประพันธ์ว่าเป็น โคลงหรือฉันท หรือกาพย์หรือกลอน ครั้นเมื่อมันนานๆ เข้ามีเวลาว่างบ้าง คนอื่นแนะนำชี้ให้ดูบ้าง คำประพันธ์ไทยเหล่านั้นก็ติดแน่นในสมองไม่รู้ลืม เช่นเดียวกับคนเขียนโจ๊ก ปีแรกๆ อาจจะเขียนไม่คล่องแคล่วนัก พอปีถัดมานอกจากเขียนคล่องแล้ว อาจอธิบายถ่ายทอดให้คนอื่นฟังได้คล่องอีกด้วย...”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5, 13 กรกฎาคม 2556)

10) เป็นการฝึกตนให้ค้นคว้าหาความรู้ใส่ตนเองอยู่เสมอ

“นักท่ายกย่องปริศนาและนักเขียนโจ๊กปริศนาที่ดีต้องค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอ ไม่ควรเน้นเฉพาะภาษาไทยอย่างเดียว วิชาการทุกแขนงในโลกล้วนสามารถนำมาฝึกสมองทดลองปัญญาได้ทั้งนั้นแหละ การเล่นท่ายกย่องจึงมีประโยชน์สูงสุดในเรื่องความรู้รอบตัว”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 4, 13 กรกฎาคม 2556)

2. ผลการวิเคราะห์กระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การเล่นท่ายกย่อง ของอำเภอพุนนาค จังหวัดชลบุรี

2.1 ขั้นตอนการสืบทอดการเล่นท่ายกย่อง

จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กระบวนการสืบทอดการเล่นท่ายกย่องของชาวพุนนาคมีขั้นตอนสรุปได้ดังนี้

1) แหล่งความรู้ ซึ่งในตอนแรกแหล่งความรู้ได้รับมาจากวัด และได้ขยายไปโรงเรียนและชุมชน

“การเล่นท่ายกย่องพุนนาค เราได้รับการถ่ายทอดมาจาก พระพิมพ์ธรรม ราชบัณฑิต (ชอบ อนุจารีเถร) เจ้าอาวาสวัดราษฎร์บำรุง และเป็นเจ้าคณะจังหวัดชลบุรี แต่ตอนนี้ท่านมรณภาพแล้ว เนื่องด้วย

ท่านไปศึกษาพระปริยัติธรรมจากวัดมหาธาตุ และได้นำเอาการเล่นทายโจ๊ก จากกรุงเทพฯ มาถ่ายทอดให้พี่ชาย คือ ครูประภักดิ์ จันทน์พยอม ที่เป็นเจ้าของโรงเรียนพนัสจันทนาลัย ซึ่งตอนนั้นก็ยุบเลิกไปแล้วเหมือนกัน ครูประภักดิ์ จันทน์พยอม จึงถือว่าเป็นผู้ที่นำเอาโจ๊กปริศนามาเผยแพร่ ในอำเภอพนัสนิคมเป็นคนแรกเลยก็ว่าได้”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1, 18 กันยายน 2556)

“แรกๆ โจ๊กเขาเล่นกันในวัดมาก่อน พระท่านเอามาเล่น
ในงานประจำปี ...งานวัด งานศพ”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 6, 18 กันยายน 2556)

2) ผู้ถ่ายทอดและผู้รับรู้การถ่ายทอด ในตอนต้นจากพระสุครู จากครูสู่นักเรียน และจากเพื่อนสู่เพื่อน

“ตอนแรกก็จากพระสุ่มราวาส ของพนัสนิคมเราพระท่าน
เป็นน้องของครู ก็เลยนำมาความรู้การเล่นทายโจ๊กนี้ให้แก่ ครูประภักดิ์
จันทน์พยอม เพื่อนำมาเผยแพร่สู่โรงเรียนต่อไป...”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 6, 18 กันยายน 2556)

“ต่อมาเมื่อมีความรู้เกี่ยวกับโจ๊ก และเล่นโจ๊กเป็นกันเยะอะขึ้น ก็มีกา
รแลกเปลี่ยนสัมพันธ์ระหว่างคนที่เป็นนายโจ๊กด้วยกัน...”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 6, 19 กันยายน 2556)

3) วิธีการถ่ายทอดได้แก่ การถ่ายทอดทางตรง คือ วิธีการถ่ายทอดการบอกเล่า ด้วยปากจากผู้มีทักษะการเล่นทายโจ๊ก การปฏิบัติจริงโดยการเล่นทายโจ๊ก และการฝึกฝนด้วยตนเอง ในการเขียนและเล่นทายโจ๊ก ส่วนการถ่ายทอดทางอ้อม คือ วิธีการถ่ายทอดจากการสังเกต การจัดทำ เป็นหนังสือหนังสือที่เป็นลายลักษณ์อักษรเผยแพร่ และจัดเป็นแหล่งเรียนรู้

“การถ่ายทอดเราทำการถ่ายทอดโดยการบอกเล่าด้วยปาก
จากผู้มีทักษะการเล่นทายโจ๊ก การปฏิบัติจริงโดยการเล่นทายโจ๊ก
และการฝึกฝนด้วยตนเองในการเขียนและเล่นทายโจ๊ก การสังเกต
การจัดทำเป็นหนังสือหนังสือที่เป็นลายลักษณ์อักษรเผยแพร่
และจัดเป็นแหล่งเรียนรู้”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5, 19 กันยายน 2556)

2.2 กลุ่มผู้ร่วมกิจกรรมท่ายโจ้ก

จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญา ผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในการเล่นท่ายโจ้ก รวมทั้งนายโจ้ก พบว่า การเล่นท่ายโจ้ก จะมีผู้ร่วมกิจกรรมไม่น้อยกว่า 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 ผู้ออกโจ้ก ประกอบด้วย นายโจ้ก 1 คน ผู้ช่วย 1 คน ผู้ตีและปลดแผ่นโจ้ก 1 คน ทำหน้าที่คือ เตรียมความพร้อมเพื่อความสะอาดของผู้ท่าย และการมอบรางวัล การเล่นท่ายโจ้ก ปริศนาจะเกิดขึ้นได้ก็เพราะคนกลุ่มนี้

“ ผู้ออกโจ้ก ก็จะมี นายโจ้ก 1 คน ผู้ช่วย 1 คน ผู้ตีและปลดแผ่นโจ้ก 1 คน ซึ่งทั้ง 3 คนนี้ทำหน้าที่อย่างเดียวกันคือ เตรียมความพร้อมเพื่อความสะอาดของผู้ท่าย ที่จบลงด้วยการมอบรางวัล การเล่นท่ายโจ้กปริศนาจะเกิดขึ้นได้ก็เพราะคนกลุ่มนี้แหละครับ ”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 4, 10 กรกฎาคม 2556)

กลุ่มที่ 2 ผู้ท่าย มีหน้าที่ท่ายปริศนาที่ติดแขวนไว้บนเส้นลวดหรือเส้นเชือก

“มีผู้ท่าย...ในโรงโจ้กแต่ละแห่งควรมีขนาดเท่ากับ 1 ห้องเรียน และบริการคนท่ายได้ไม่เกิน 100 คนเท่านั้น เพราะนั่งเฉพาะเก้าอี้ ไม่มีโต๊ะเขียนหนังสือ มีหน้าที่ท่ายปริศนาที่ติดแขวนไว้บนเส้นลวด หรือเส้นเชือกที่แข็งแรงทนทานต่อน้ำหนักแผ่นกระดาษ ”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 4, 10 กรกฎาคม 2556)

กลุ่มที่ 3 ผู้สนใจ เช่น เพื่อนนักท่ายหรือผู้ที่เดินผ่านมาหยุดดูและฟังการเล่น ก่อนจะลองท่ายดูตามอย่างคนที่เล่นท่ายอยู่ก่อนหรือจะเดินจากไปเพราะไม่เข้าใจหรือไม่สนใจที่จะเล่น

“อีกกลุ่มผมขอเรียกว่า ผู้สนใจครับ ซึ่งได้แก่ผู้ที่จะมาเป็นเพื่อนนักท่าย หรือเดินผ่านมาขอหยุดดูและฟังการเล่นสักครู่ ก่อนจะลองท่ายดูตามอย่างคนที่เล่นท่ายอยู่ก่อนหรือจะเดินจากไปเพราะไม่เข้าใจเลยไม่สนใจที่จะเล่น ”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5, 10 กรกฎาคม 2556)

2.3 วิธีการสร้างโจ้กปริศนา

จากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในการเล่นท่ายโจ้ก ผู้ทรงภูมิปัญญา วิทยากรที่ให้ความรู้ด้านการเล่นท่ายโจ้ก นายโจ้ก และการศึกษาเอกสารต่างๆ พบว่า การสร้างโจ้กปริศนามีวิธีการสร้างสามารถสรุปได้ออกเป็น 4 ขั้นตอนด้วยกัน

ขั้นตอนที่ 1 มีความรู้เรื่องวิธีการเล่น

ผู้จะสร้างโจ้กปริศนาต้องมีความรู้เรื่องชนิดของโจ้กปริศนา 10 แบบ 14 อย่าง ถ้ายังรู้ไม่ครบ 10 แบบ ให้ศึกษาดูสัก 2-3 แบบก่อน

“...ก่อนอื่นผู้จะสร้างโจ๊กปริศนาต้องมีความรู้เรื่อง
ชนิดของโจ๊กปริศนา 10 แบบ 14 อย่างเสียก่อนนะ
ถ้ายังรู้ไม่ครบ 10 แบบ ก็ให้ศึกษาคู่มือ 2-3 แบบก่อน ....
อย่างน้อยเป็นแบบพ้องคำหน้า และพ้องคำหลัง ก็ยังดี
แล้วจึงค่อยๆ เพิ่มให้มากแบบขึ้นเรื่อยๆ จนครบ 10 แบบ
โดยการเขียนคำตอบหรือคำเฉลยลงในสมุดไว้เป็นชุดๆ
ชุดละ 4 คำตอบ คำตอบละ 1 บรรทัด...”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5, 10 กรกฎาคม 2556)

ขั้นตอนที่ 2 สามารถแต่งคำประพันธ์ได้

แม้ว่าจะแต่งเป็นเพียงประเภทใดประเภทหนึ่งหรือชนิดใดชนิดหนึ่งที่ตนเองถนัดที่สุดเป็น
ปริศนาคำทายให้ตรงกับธงคำตอบที่ตั้งไว้

“...แม้ว่าจะแต่งเป็นเพียงประเภทใดประเภทหนึ่ง
หรือชนิดใดชนิดหนึ่งที่ตนเองถนัดที่สุดเป็นปริศนาคำทายให้ตรงกับ
ธงคำตอบที่ตั้งไว้...

“...ระเบียบของการเขียนโจ๊กปริศนาอย่างหนึ่ง คือ
คำตอบบรรทัดใดจะไม่มีปรากฏในคำประพันธ์ที่เป็นโจ๊กปริศนานั้น
ถ้าคำเฉลยตรงกับคำทาย เรียกกันว่า ทายทับบาท...”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3, 10 กรกฎาคม 2556)

ขั้นตอนที่ 3 คัดลอกลงแผ่นกระดาษ

เมื่อแต่งปริศนาคำทายรวบรวมไว้ได้มากพอสมควรแล้ว นำไปคัดลอกด้วยอักษรตัวบรรจง
ลงบนแผ่นกระดาษขนาดกว้าง 10 นิ้ว ยาว 12 นิ้ว เป็นอย่างน้อย เพื่อให้อ่านได้สะดวก รวมทั้ง “หัว
โจ๊ก”

“เมื่อแต่งปริศนาคำทายรวบรวมไว้ได้มากพอสมควรแล้ว
จึงนำไปคัดลอกด้วยอักษรตัวบรรจงลงบนแผ่นกระดาษขนาดกว้าง
10 นิ้ว ยาว 12 นิ้ว เป็นอย่างน้อย ถ้าจะให้ใกล้มาตรฐานควรจะ
กว้างกว่า 1 ฟุต ยาวกว่าครึ่งฟุต เพื่อให้ตัวหนังสือมีขนาดใหญ่ขึ้น
พอที่คนทายในระยะ 5-8 เมตรอ่านได้สะดวกทั้ง 5 บรรทัดทั้ง “หัวโจ๊ก”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3, 10 กรกฎาคม 2556)

จากการศึกษาเอกสาร หนังสือโจ๊กปริศนา ได้อธิบายเกี่ยวกับหัวโจ๊กไว้ว่า เป็นการกำหนด
เอาเองของนายโจ๊ก หรือเจ้าของคำปริศนาที่ผลิตขึ้นมาเพื่อสะดวกในการจดจำคำเฉลย เพราะในการ
เป็นนายโจ๊กแต่ละครั้งแต่ละคืนนายโจ๊กไม่ควรให้คนเห็นที่เปิดสมุดดูคำเฉลยบ่อยๆ เป็นอันขาด

มีฉะนั้นจะเป็นการทำลายความเชื่อถือศรัทธาต่อนายโจ๊กของประชาชนผู้มาเล่นไปด้วย หัวโจ๊กนี้นายโจ๊กจะกำหนดขึ้นโดยใช้สัญลักษณ์หรือชื่อเต็มหรือชื่อย่อของเจ้าของโจ๊กปริศนา ตัวอย่างเช่น

<p>กลอน 01</p> <p>ไอ้องค์เอกอัครชาอาราม เป็นนามคชสาร โบราณว่า เป็นเขตอารามตามวัดวา</p>
<p>โคลง 01</p> <p>เป็นเครื่องบินอยู่ด้วย ปีกหมุน เป็นเครื่องไถดินพูน ไร่อ้อย เป็นตุกระเบิดวุ่น จากอา-กาศนา เป็นรถยาวใช้น้อย ล่องใต้ไป</p>

ภาพที่ 4 รูปภาพตัวอย่างการเขียนหัวโจ๊ก

“กลอน 01” และ “โคลง 01” เรียกกันว่า “หัวโจ๊ก” นั้นเป็นการกำหนดเอาเองของนายโจ๊ก หรือเจ้าของคำปริศนาที่ผลิตขึ้นมาเพื่อสะดวกในการจดจำคำเฉลย หัวโจ๊กนี้นายโจ๊กจะกำหนดขึ้นโดยใช้สัญลักษณ์หรือชื่อเต็มหรือชื่อย่อของเจ้าของโจ๊กปริศนาก็ได้ เช่น เจ้าของแผ่นโจ๊กปริศนาแผ่นแรกชื่อ “สมดุลย์” ก็จะใช้สัญลักษณ์หัวโจ๊กเป็น “ส. 01” ถ้าผลิตออกมาได้ 50 แผ่นๆ สุดท้ายก็จะใช้ชื่อหัวโจ๊กว่า “ส. 50” เป็นต้น หากผู้ผลิตสามารถผลิตออกมาได้หลายแบบหลายอย่างก็จะใช้อักษรย่อและตัวเลขเป็นรหัสลับเฉพาะเพื่อแยกชนิดไปในตัว เช่น “ส. 504” หมายถึง โจ๊กปริศนาของคนชื่อ “ส.” แบบที่ 5 (คำผั้น) แผ่นที่ 4 เป็นต้น ทั้งนี้แล้วแต่เจ้าของผู้ผลิตจะสะดวกในการจดจำคำตอบหรือธงเฉลยนั้นหรือไม่

ขั้นตอนที่ 4 นำออกแสดง

มักจะเรียกกันว่า “ออกโจ๊ก” การออกโจ๊กหรือการเล่นทายโจ๊ก คือ การนำแผ่นโจ๊กปริศนาที่สร้างสะสมไว้จำนวน 100 แผ่นต่อ 1 คีน ออกมาติดที่ราวลวดให้ผู้สนใจได้ทายกัน

“...เดิมทีเดี๋ยวก่อนที่จะเรียก “นายโจ๊ก” ก็เรียก “ผู้ออกโจ๊ก” มาก่อนสมัยก่อนนายโจ๊กมีฝีมือในการผลิตมาก ประชาชนเคยยกย่องว่าเป็น “ผู้ปราดเปรื่อง” เรื่องการออกโจ๊กเลยทีเดียวนั้น เพราะสามารถนั่งฟังคำทายไปด้วย

และคิดเขียนโจ๊กปริศนาใหม่ๆ สดๆ ลงแผ่นกระดาษด้วยตนเองไปด้วย
เมื่อมีคนทายถูกนอกจากให้รางวัลแล้วยังเอาแผ่นโจ๊กปริศนานั้น
ห่อของรางวัลให้เอาไปอวดญาติพี่น้องที่บ้านด้วย จึงไม่ค่อยเหลือให้
คนรุ่นใหม่ได้เห็นแผ่นโจ๊กปริศนารุ่นก่อนๆ นั้นเท่าใดนัก...”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3, 10 กรกฎาคม 2556)

จากการศึกษาเอกสาร พบว่า มาตรฐานการเล่นทายโจ๊กคือ 3 หุ่มาถึงเที่ยงคืนรวม 3 ชั่วโมง
เพราะถ้าจัดในงานศพก็ควรเป็นเวลาหลังจากพระสวดอภิธรรมเสร็จเรียบร้อยแล้ว ถ้างานทั่วไปก็จะ
เป็นช่วงหลังจากผู้มาเที่ยวงานเดินเที่ยวรอบงานจนเหนื่อยแล้วค่อยมานั่งทายโจ๊กปริศนาต่อไป นาย
โจ๊กต้องมีการเตรียมการให้มีความยากง่ายพอสมควร

“...นายโจ๊กคนใดมีคนทายได้คืนละ 50 แผ่นขึ้นไปถือว่า
เป็นโจ๊กปริศน่ายากง่ายระดับพอดี ถ้า 3 ชั่วโมงยังทายไม่ได้ถึง 30 แผ่น
ถือว่ายากเกินไปหรือแต่งคำประพันธ์ไม่ชัดเจน ถ้าทายได้เกิน 75 แผ่น
ถือว่าง่ายเกินไปหรือผูกปริศนาตื้นเกินไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเจ้าภาพ
ผู้เป็นเจ้าของรางวัลด้วยว่าต้องการแจกลิงของรางวัลให้เป็นวิทยาทาน
มากหรือน้อยอีกต่างหาก...”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5, 10 กรกฎาคม 2556)

จากการให้สัมภาษณ์ของผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในการเขียนโจ๊ก และการศึกษา
เอกสาร พบว่า การสร้างโจ๊กปริศนาเป็น “ปริศนา” ที่ดี มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนน่าเชื่อถือ แม้ว่า
บางครั้งไม่มีทางเลยเพราะกฎเกณฑ์คำประพันธ์บังคับก็ต้องมีการลดกฎเกณฑ์ลงบ้าง จึงควรจะมี
หลักเกณฑ์ 3 ข้อนี้ไว้เป็นอย่างน้อย

1) แผ่นเดียวคำตอบเดียว

“...ในสมัยก่อนราวๆ ต้นกึ่งพุทธศตวรรษ (พ.ศ. 2500-2510)
ไม่ว่าจะเป็นโจ๊กเมืองชล หรือโจ๊กพานทอง หรือโจ๊กพนัส
พอมีคนทายจบก็ให้สัญญาณว่าถูกและรับรางวัลแล้วยังบอกว่า
ยังมีอีกคำตอบหนึ่ง พอมีคนทายแผ่นนั้นถูกอีกก็ยังบอกอีกว่า
ยังมีอีกคำตอบหนึ่ง รวมเป็นคำตอบตั้ง 3 ชุด ในปริศนาแผ่นเดียวกัน
แสดงถึงการเขียนปริศนาไม่รัดกุมชัดเจนพอที่จะชี้ชัดได้ว่าคำตอบ
ที่ถูกต้องคือชุดไหนแน่ ปัจจุบันคำตอบหรือคำตอบอย่างนั้น
เป็นอดีตไปหมดแล้ว...”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5, 10 กรกฎาคม 2556)

2) สร้างปริศนาคำทายมากกว่าสร้างปัญหาธรรมดา

“เมื่อโจ๊กมีที่มาจากปริศนา ผู้สร้างผู้ผลิตจึงต้องยึดหลักปริศนา

“อะไรเอ่ย ?” เอาไว้ให้มากที่สุด ชุดละ 4 บรรทัด 4 คำตอบ
หรือชุดละ – บรรทัด 8 คำตอบ ควรมีปริศนาอยู่อย่างน้อยครึ่งหนึ่งก็ยังดี
ถ้าไม่ได้จริงๆ จึงค่อยๆ ลดลงมา รุ่นครูบาอาจารย์บอกว่าถ้าไม่ได้จริงๆ
บรรทัดเดียวก็ยังดี ดีกว่าไม่มีปริศนาปรากฏอยู่เลยสักบรรทัดเดียว ...”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 4, 22 กรกฎาคม 2556)

จากการศึกษาเอกสาร พบว่า ถ้าจะสรุปว่าอะไรคือปริศนาอะไรคือปัญหาให้ลองเอาคำว่า
“อะไรเอ่ย?” ไปไว้ข้างหน้าแต่ละบรรทัดความหมายก็จะชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น “อะไรเอ่ย ?... อยู่ณภาคำ
เข้าเฝ้าห้องฟ้า” หรือ “อะไรเอ่ย?...มีเพื่อนเจ็ดคนบนนภา” เป็นต้น ดังนั้นอีก 2 คำทายจึงเป็นแค่
“ปัญหา” เท่านั้น ตัวอย่างเช่น

ข้อสังเกต	ส.	108	คำเฉลย
ปริศนา	อยู่ณภาคำเข้าเฝ้าห้องฟ้า	ดาริกา (ดวงดาว)	
ปัญหา	เกิดมาเป็นหญิงวิ้งกับเพื่อน	ทาริกา (เด็กหญิง)	
ปัญหา	เม็ดกรวดเม็ดทรายบ้างสร้างบ้านเรือน	วาลูกา (กรวดทราย)	
ปริศนา	มีเพื่อนเจ็ดคนบนนภา	มัตติกา (ดาวลูกไก่)	

3) คำตอบที่ดีต้องมีหลักฐาน

การเขียนที่ถูกต้องให้ยึดพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานเล่มล่าสุด คำทายและคำตอบ
ควรจะต้องตามหลักภาษานั้น

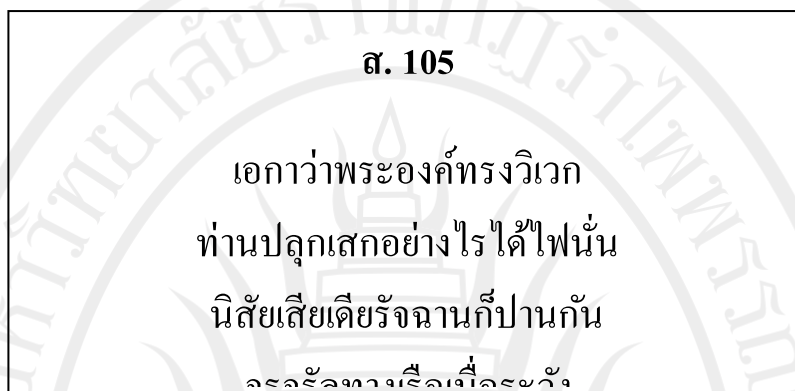
“การเขียนที่ถูกต้องให้ยึดพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน
เล่มล่าสุดไว้ก่อนหรือเรื่องราวในสังคมให้ยึดหนังสือพิมพ์รายวัน
ระดับชาติไว้ด้วย เพราะเป็นศูนย์รวมข่าวทั้งในและต่างประเทศ
ที่จริงแล้วทั้งคำทายและคำตอบควรจะต้องตามหลักภาษานั้นๆ ทั้งสิ้น
มิฉะนั้น โจ๊กปริศนาก็จะด้อยค่าลงไปอย่างแน่นอน เช่น
ภาษาไทย สาลิกา (ชื่อนกชนิดหนึ่ง) สาลิกา (ชื่อน้ำตกที่นครนายก)
ภาษาอังกฤษ เกมชีวิต เชียงใหม่เกมส์ เป็นต้น จึงต้องระวังทั้งการเขียน
และการให้ความหมาย...”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1, 13 กรกฎาคม 2556)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

2.4 วิธีการท่ายโจ๊ก

จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญา ผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในการเล่นท่ายโจ๊ก รวมทั้งนายโจ๊ก พบว่า วิธีการท่ายโจ๊กนั้นแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน

ภาพที่ 5 รูปภาพตัวอย่างโจ๊กปริศนาประกอบการอธิบายขั้นตอนการเล่นท่ายโจ๊ก

ขั้นตอนที่
จงเริ่มท่าย

1 อ่านหัวโจ๊กที่จะท่ายแล้วรอฟังเสียงนกหวีดให้สัญญาณจากนายโจ๊ก

“...เมื่อพร้อมแล้วก็อ่านหัวโจ๊กต่างๆว่า “ส. 105” แล้วรอฟังเสียง
นกหวีดจากนายโจ๊กเป็นสัญญาณขานรับเสียก่อนจึงค่อยเริ่มลงมือท่ายต่อไปได้ ”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 9, 15 กรกฎาคม 2556)

ขั้นตอนที่
คำตอบ จากนั้นรอคำตัดสินจากนายโจ๊ก

2 อ่านที่ละบรรทัดพร้อมคำตอบจนครบทุกบรรทัด แล้วจบลงด้วยการทวน

คำตอบ ... อ่านที่ละบรรทัดพร้อมกับเฉลยคำตอบจนครบทุกบรรทัด
แล้วจบลงด้วยการทวนคำตอบ จะยกตัวอย่างให้ฟังเช่น

(ท่าย) ... เอกว่าพระองค์ทรงวิเวก - สันโดษ
ท่านปลุกเสกอย่างไรได้ไพนั่น - สันดาป
นิสัยเสียเดียวรัจฉานก็ปานกัน - สันदान
จรรจรัลทางเรือเปือระวัง - สันดอน

(ทวนคำตอบ)... สันโดษ - สันดาป - สันदान - สันดอน

“...เสร็จแล้วจึงรอฟังคำตัดสินจากนายโจ๊ก ยกเว้นแบบโจ๊กภาพ
และ แบบคำตัดคำต่อเนะ ที่ไม่ต้องทวนคำตอบ เพราะผู้ท่ายได้อธิบาย
อย่างละเอียดไว้ตั้งแต่ตอนท่ายแล้ว ”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 8, 15 กรกฎาคม 2556)

ขั้นตอนที่ 3 นายโจ๊กตีระฆังหรือกดกริ่งไฟฟ้าแสดงว่าคำทายนั้นถูกต้อง ให้เตรียมรับรางวัล ถ้านายโจ๊กตีกลองแสดงว่าคำทายนั้นผิด จำนวนครั้งในการตีจะแสดงถึงจำนวนคำตอบที่ผิด เช่น ถ้าตี 1 ที่แสดงว่าผิด 1 คำตอบ และหากตีรัวนับได้หลายที่แสดงว่าผิดตรง คือไม่ใช่คำตอบแบบนี้

“ถ้านายโจ๊กตีระฆังหรือกดกริ่งไฟฟ้าแสดงว่าคำทายนั้นถูกต้อง ให้เตรียมรับรางวัลได้เลย ถ้านายโจ๊กตีกลองแสดงว่าคำทายนั้นผิด ถ้าตี 1 ที่แสดงว่าผิด 1 คำตอบ ตี 2 ที่ คือผิด 2 คำตอบ ตี 3 ที่ผิด 3 คำตอบ แต่ไม่บอกว่าคำตอบบรรทัดใดผิด ถ้าตีรัวนับได้หลายที่แสดงว่าผิดตรง ไม่ใช่คำตอบแบบนี้ให้คิดแบบใหม่แนวใหม่”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 8, 15 กรกฎาคม 2556)

ขั้นตอนที่ 4 การมอบของรางวัลแก่ผู้ทายถูก

“ถ้าทายถูกจะมีคนนำรางวัลไปมอบให้ถึงที่นั่งทุกครั้งไป ถ้าลืมทวงถามได้นะ การทายโจ๊กปริศนาจะเป็นเช่นนี้ทุกแผ่น สนุกสนานกันไป...”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 7, 15 กรกฎาคม 2556)

2.5 องค์ประกอบของการเล่นทายโจ๊กปริศนา

จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญา ผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในการเล่นทายโจ๊ก รวมทั้งนายโจ๊ก พบว่า เมื่อเจ้าภาพได้แจ้งข่าวประชาสัมพันธ์ทั่วไปแล้วว่าจะมีการเล่นทายโจ๊กกันที่ใดแล้ว จะต้องมีการติดต่อประสานงานกันเพื่อเตรียมสถานที่ เตรียมบุคคล และเตรียมอุปกรณ์ให้พร้อมไว้ล่วงหน้า ก่อนที่จะเริ่มลงมือเล่นทายกันประมาณ 1 ชั่วโมงเป็นอย่างน้อย และมีคนงานแค่ 2-3 คน ก็สามารถจัดการให้เรียบร้อยได้ทันการ โดยองค์ประกอบของการเล่นทายโจ๊กปริศนาที่สำคัญสรุปได้ดังนี้

1) **สถานที่** การเล่นทายโจ๊กปริศนาควรจัดในสถานที่สงบ ผู้คนไม่พลุกพล่าน เพราะแผ่นกระดาษจะปลิวสะบัด ทำให้การเล่นไม่สนุกสนาน มีแสงสว่างมากพอที่จะอ่านคำทายบนแผ่นกระดาษไว้อย่างชัดเจน

“การเล่นทายโจ๊กปริศนาควรจัดในสถานที่สงบ ผู้คนไม่พลุกพล่านจอแจ เฉพาะอย่างยิ่งลมต้องสงบด้วย มิฉะนั้นแล้ว แผ่นกระดาษจะปลิวสะบัด ทำให้การเล่นไม่สนุกสนานเท่าที่ควร มีแสงสว่างมากพอที่จะอ่านคำทายบนแผ่นกระดาษไว้อย่างชัดเจน ถ้าเป็นห้องต้องไม่เล็กกว่าห้องเรียน สามารถตั้งเก้าอี้แถวละ 10 ตัว ได้ 5 แถว นอกนั้นเป็นที่ว่างสำหรับยืนทาย โดยไม่มีคนบังสายตาได้อีกหลายคน ถ้าเป็นสถานที่โล่งควรจะมีโต๊ะร่มไม้ หรือชายคามีแผงบังลมไม่ว่าจะเป็นเวลากลางวันหรือกลางคืน”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 7, 13 กรกฎาคม 2556)

2) อุปกรณ์ ประกอบด้วยอุปกรณ์แขวนแผ่นโຈ็กปริศนา เช่น ลวดพร้อมไม้หนีบ ติดตั้งเครื่องขยายเสียงครบชุด และมีเครื่องบอกสัญญาณของนายโຈ็ก ได้แก่ นกหวีด ระฆังหรือกริ่งไฟฟ้า และกลอง

“...อุปกรณ์สำคัญๆ เช่น ลวดพร้อมไม้หนีบ อาจจะใช้กระดานดำในห้องเรียนตอกตะปูทับและทำใช้ลวดหรือเชือกขึงเหมือนราวตากผ้าจากบนมาล่างรวม 4 แถว สามารถใช้ไม้หนีบติดแผ่นโຈ็กปริศนาเรียงกันลงมาโดยไม่ทับซ้อนกันได้ 4 แถว ถ้าไม่มีกระดานดำอาจจะใช้ไม้ตัวแปเป็นเสาขึงลวดติดกับฝาผนังห้องก็ได้ ”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 10, 15 กรกฎาคม 2556)

“...ที่เป็นอุปกรณ์ที่ต้องมีอีกอย่างคือ เครื่องขยายเสียงเหมาะสำหรับสถานที่ที่มีคนทยอยจำนวนมากยากแก่การควบคุมความสงบเพื่อให้ได้ยินได้ฟังกันทั่วทุกคน ควรจะมีไมโครโฟนอย่างน้อย 2 ตัวสำหรับผู้ทยอย 1 ตัว สำหรับนายโຈ็ก 1 ตัว แต่ถ้าเป็นห้องเรียนและเป็นนักเรียนชั้นเดียวกันไม่จำเป็นต้องใช้เครื่องขยายเสียงก็ได้...”

“นกหวีด เครื่องสัญญาณที่สำคัญของนายโຈ็ก นายโຈ็กมีสำหรับเป่ายาว 1 ครั้ง เพื่อรับรู้ว่าได้ยินเสียงผู้ทยอยแล้วคือ ผู้ทยอยอ่านชื่อที่หัวโຈ็กเมื่อใดนายโຈ็กก็จะเป่านกหวีดรับทราบเมื่อนั้นแสดงว่านายโຈ็กพร้อมที่จะรับฟังคำตอบของผู้ทยอยแล้ว ”

“ระฆัง นายโຈ็กมีไว้สำหรับตีรัว 1 ชุด แสดงว่าผู้ทยอยสามารถทยอยถูกต้องแล้ว ครั้นแต่สำหรับในปัจจุบันใช้กริ่งไฟฟ้าทั้งหมดแล้วเพราะสะดวกทั้งการใช้สอยและการขนย้าย ”

“...ผมว่าขาดไม่ได้อีกอย่างคือ กลอง นายโຈ็กมีไว้สำหรับตีบอกว่ายผิดปกติ 1 ที่ แสดงว่ามีผิดอยู่ 1 คำตอบ ตี 2 ที่ ผิด 2 คำตอบ ตี 3 ที่ ผิด 3 คำตอบ ถ้าตีรัวหลายๆ ที่ แสดงว่าผิดตรงหรือไม่ใช่แบบนี้ให้หาแบบใหม่จะเป็นกลองลูกใหญ่ลูกเล็กเท่าใดก็ได้ขอให้เสียงดังฟังชัดและเร้าใจในการเล่นเป็นใช้ได้ครับ...”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 8, 15 กรกฎาคม 2556)

3) ของรางวัล ของรางวัลที่นำมามอบให้ผู้ทยอยจะถูกเป็นของกินและสิ่งของเครื่องใช้ประจำวันต่างๆ ไป สามารถเก็บไว้ได้นาน เมื่อนำกลับไปบ้านสามารถนำไปใช้ได้ทันที

“สำหรับของรางวัลที่นำมามอบให้ผู้ทยอยถูกนั้นส่วนมากเป็นของกินและสิ่งของเครื่องใช้ประจำวันต่างๆ ไป ที่เขาสามารถจะเก็บไว้ได้นาน

หรือเมื่อนำกลับไปบ้านสามารถนำไปใช้ได้ทันที เช่น ขนมแห้งอบกรอบ
ดินสอ ปากกา สบู่ ผงซักฟอก ยาสีฟัน แปรงสีฟัน ผ้าเช็ดหน้า ผ้าเช็ดตัว ฯลฯ
แต่ว่าปัจจุบัน การมอบของรางวัลเป็นหน้าที่ของนายโจ๊กจะเป็นผู้หยิบส่งให้...”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 10, 13 กรกฎาคม 2556)

4) นายโจ๊ก เป็นผู้ควบคุมการเล่นทายโจ๊กปริศนาในแต่ละครั้ง และเป็นเจ้าของแผ่นโจ๊ก
ปริศนาทั้งหมดในครั้งนั้น

“ครั้งตัวนายโจ๊กนั้นจะเป็นผู้ควบคุมการเล่นทายโจ๊กปริศนา
ในแต่ละครั้ง และเป็นเจ้าของแผ่นโจ๊กปริศนาทั้งหมดในครั้งนั้น
แต่เพียงผู้เดียว ไม่ว่าจะแผ่นโจ๊กปริศนาที่เขียนขึ้นเองหรือขอยืม
มาจากคนอื่นก็ตาม ปัจจุบันในงานใหญ่ๆ เช่น งานประจำปี
เป็นงานใหญ่โรงโจ๊กก็พลอยใหญ่ตามไปด้วย จึงมีนายโจ๊ก 2 คน
นั่งเคียงกันหรือคนละฟากเวทีก็ได้ เพราะหัวโจ๊กเป็นเครื่องแยก
เจ้าของอยู่ในตัวแล้ว ”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 7, 13 กรกฎาคม 2556)

5) ผู้ทาย เป็นผู้มีใจรักสมัครใจจะมาเล่นโดยไม่มีเงื่อนไขอื่น

“เมื่อทราบข่าวและเดินทางมาถึงแล้วสิ่งที่ผู้ทายต้องการมากที่สุดคือที่นั่ง
ถ้าสถานที่สะดวกสบายไม่มีสิ่งรบกวนและเพื่อนคู่คิดที่ช่วยเหลือกันได้
ยามจำเป็นด้วยแล้วจะทำให้ผู้สนใจเหล่านั้นนั่งได้ตลอดคืน นอกจากได้แสดง
ภูมิปัญญาให้ปรากฏแก่สังคมแล้วยังกลับบ้านด้วยบรรดาของรางวัลสูงใหญ่ทีเดียว
ส่วนผู้ที่เพิ่งรู้จักการเล่นทายโจ๊กปริศนาเป็นครั้งแรก ขอให้มีความสนใจอย่างเดียว
ความสามารถในการช่างคิดช่างค้นจะตามมาเอง สังคมไทยทั้งในและนอกท้องถิ่น
ยอมรับแล้วว่า โจ๊กปริศนามีประโยชน์มากและยังหาโทษไม่พบเลย ”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 8, 13 กรกฎาคม 2556)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม

1. ผลการวิเคราะห์แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น การเล่นทายโจ๊ก ของอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

การเล่นทายโจ๊กเป็นภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่า ที่ฝึกสมองทดลองปัญญาแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมการใช้ภาษา และการคำประพันธ์ไทย จึงเป็นสิ่งที่ควรอนุรักษ์ให้คงอยู่ต่อไป ผู้วิจัยได้จัดการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ผู้ทรงภูมิปัญญา นายโจ๊ก ผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในการเล่นทายโจ๊ก ครู ประธานชมรมโจ๊กพนัสนิคม และตัวแทนชาวบ้าน เพื่อนำเสนอแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น การเล่นทายโจ๊ก ผลการวิเคราะห์ พบว่า แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น การเล่นทายโจ๊ก ของอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี มีดังนี้

1.1 การส่งเสริมให้มีความรู้เกี่ยวกับการเล่นทายโจ๊กอย่างกว้างขวาง โดยการเริ่มปลูกฝังความรู้การเล่นทายโจ๊กให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายแก่บุคคลทั่วไป โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชน

“ให้ความรู้เรื่องทายโจ๊กกับคนทุกๆ ไป อย่างกว้างขวาง
ให้คนพนัสนิคม ลูกหลานชาวพนัสนิคมมีความรู้เกี่ยวกับการเล่นทายโจ๊ก
อย่างกว้างขวางซี”

(ตัวแทนชาวบ้าน, 6 ธันวาคม 2556)

“เห็นด้วยที่ว่ากลุ่มเด็กเยาวชน ลูกหลานเราเป็นกลุ่มที่เราต้องเริ่ม
ปลูกฝังความรู้นี้แก่เขา”

(ผู้นำชุมชน, 6 ธันวาคม 2556)

“อันดับแรกคือการส่งเสริมความรู้เรื่องการทายโจ๊กให้แพร่หลาย”

(ผู้ทรงภูมิปัญญา, 6 ธันวาคม 2556)

“ควรเผยแพร่ความรู้เหล่านี้ให้บุคคลทั่วไป ให้เขารู้จักว่า
โจ๊กคืออะไร เล่นยังไง ดียังไง โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนลูกหลานคนพนัสนิคม”

(ผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในการเล่นทายโจ๊ก, 6 ธันวาคม 2556)

1.2 การส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนคนรุ่นใหม่มีความตระหนักและรู้คุณค่าในภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น การผลิตสื่อเผยแพร่ความรู้ วิธีการเล่น รูปแบบต่างๆ ของโจ๊ก แจกจ่ายไปยังโรงเรียนและมหาวิทยาลัยภายในท้องถิ่น

“เราต้องเริ่มปลูกฝังให้กับเด็กและเยาวชน ให้เป็นผู้สืบทอดต่อไป

ถ้าเด็กๆ เห็นคุณค่าเห็นความสำคัญ เขาจะดำรงภูมิปัญญานี้ต่อไป”

(ผู้ทรงภูมิปัญญา, 6 ธันวาคม 2556)

“คิดว่าน่าจะจัดทำให้เป็นหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อสอน
ในสถานศึกษาจะเป็นวิธีการส่งเสริมให้ได้รู้จักจักโลกและเห็นคุณค่ามากขึ้น”

(ครู, 6 ธันวาคม 2556)

“การส่งเสริมให้ได้กรุ่นใหม่มีความตระหนักรู้คุณค่า
ในภูมิปัญญาท้องถิ่น ก็ต้องทำให้เขารู้จักด้วย ผมว่าควรมีการผลิตสื่อเผยแพร่
ความรู้ วิธีการเล่น รูปแบบต่างๆ ของโจ๊ก แจกจ่ายไปยังที่ต่างๆ”

(ประธานชมรมโจ๊กพนัส , 6 ธันวาคม 2556)

1.3 การประสานความร่วมมือกันของผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ภูมิปัญญา
ท้องถิ่น การเล่นทายโจ๊ก ควรเป็นกลุ่มคนทุกกลุ่มร่วมมือกัน เช่น ครูบาอาจารย์ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน
ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผู้ทรงภูมิปัญญา ตลอดจนชาวบ้านในชุมชน ได้มีส่วนในการ
ร่วมมือกันวางแผนผลักดันให้การเล่นทายโจ๊กไม่สูญหายและเป็นที่ยึดของบุคคลทั่วไป

“ต้องมีการประสานความร่วมมือกันของผู้ที่มีบทบาทสำคัญ
ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น การเล่นทายโจ๊ก ควรเป็นกลุ่มคนทุกกลุ่ม
ร่วมมือกัน”

(ผู้ทรงภูมิปัญญา, 6 ธันวาคม 2556)

“ต้องร่วมมือกันทุกๆ ฝ่าย เช่น ครูบาอาจารย์ พระสงฆ์
ผู้นำชุมชนทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ”

(นายโจ๊ก, 6 ธันวาคม 2556)

“ไม่เฉพาะ ครูบาอาจารย์ พระสงฆ์ ชาวบ้านเอง
ก็ควรได้มีส่วนในการร่วมมือกันวางแผนผลักดันให้การเล่นทายโจ๊ก
ไม่สูญหายและเป็นที่ยึดของบุคคลทั่วไป”

(ประธานชมรมโจ๊กพนัส , 6 ธันวาคม 2556)

“ถ้าไม่ร่วมมือกัน ต่างคนต่างทำมันก็ไม่ต่อเนื่องและยั่งยืน
ทุกฝ่ายคือคนที่มีความสำคัญทั้งหมด”

(ผู้นำชุมชน, 6 ธันวาคม 2556)

1.4 หน่วยงานหรือสถาบันที่มีความสำคัญในทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น การเล่น

ทายโจ๊ก ได้แก่ วัด โรงเรียน หน่วยงานราชการ และชุมชน พยายามนำเอาการเล่นทายโจ๊กไปบรรจุลงในกิจกรรมของหน่วยงาน

“สถาบัน หน่วยงานที่มีความสำคัญในทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น การเล่นทายโจ๊ก ได้แก่ วัด โรงเรียน หน่วยงานราชการ และชุมชน”

(ประธานชมรมโจ๊กพนัส , 6 ธันวาคม 2556)

“ผมว่าสถาบันหรือหน่วยงานต่างๆ ก็ดี น่าจะพยายามนำเอาการเล่นทายโจ๊กไปบรรจุลงในกิจกรรมของหน่วยงานหรือของสถาบัน”

(ผู้ทรงภูมิปัญญา, 6 ธันวาคม 2556)

“อำเภอ เป็นหน่วยงานจัดงานประจำปี เอาโจ๊กลงไปจัดทุกครั้ง เผยแพร่ให้คนในพนัสและที่อื่นรู้จักด้วย”

(ผู้นำชุมชน, 6 ธันวาคม 2556)

“โรงเรียนน่าจะมีการให้นักเรียนตั้งเป็นชมรมทายโจ๊ก หรือบรรจุเป็นกิจกรรมเสริมของโรงเรียนเพื่อส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น”

(นายโจ๊ก, 6 ธันวาคม 2556)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี